

lája felépítés, előadás szempontjából igazán kitűnő, de éppen ezért ügyetlen a végkifejlet tendenciájának kielezése. Hőse egy olasz származású nemes, ki a világháborúban mint kém él Észak-németországban, hol német tisztí egyenruhában beférkőzik egy előkelő családba s ennek leányát eljegyzi, de a protestáns környezetben nem kerülheti el, hogy hívő katolikusként szint ne valljon hite mellett, ami gyanússá teszi egyesek előtt és leleplezésére vezet. Túlságosan tanító célzatú ez a beállítás: az évekig sikeresen alakoskodó katonai kém csak egyben nem ismer színészkedést, vallásos meggyőződésének bátor nyilvánításában. Jellemző azonban mindez a mai német katolicizmus eleven erejére és bátor szellemére. A kötet más darabja is hasonlókat mutat: Johannes Kirschweg *Die Taufe* című elbeszélése. Ebben egy bevándorolt német férfit, aki az újrakeresztelők szektájához tartozik és egy egész rossz hírben álló házat vált meg erős katolikus hitével és női passzív kitartásával egy szép francia fiatal asszony. A mágiához és misztikához való közeledést is mutat ez a szintén nagyon ügyesen, főként színes nyelven megírt elbeszélő mű. Nem mondható véletlennek, hogy már Reinhold von Walter Novalistól vett motívóval kezdti fentebb tárgyalt szemelvényeit. A mult századeleji német romantikus mágia, misztika sok tekintetben új életre támadt napjainkban.

Novalisról lévén szó, mindjárt az is megemlíthető, hogy az ő szellemével rokon az itt nyújtott költeményekben feltűnően nagy szerepet játszó halálprobléma is. A költemények jó egyharmada e körül forog. Különösen megkapók Emmy Hennings *Tod des Gatten* ciklusának egyes darabjai és Rudolf Henz *An der Bahre des Kindes* című verse. Erőtéljesek és mély filozófiával átszóttek Friedrich Deml idevágó alkotásai. Kapcsolatos ezzel a témakörrel már szintén Novalis óta

az: éj. E nemben itt Gottfried Hasenkamp szolgált nagyon eredeti példával. Érdekesen állította be mind a két problémát Guido Zernatto a maga költeményeiben az egyszerűbb ember érzés- és gondolatvilágába. A költők legerőteljesebbje azonban itt Heinrich Suso Waldeck, kinek zsoltárával (*Zu Gott Geist!*) zárul a kötet. Nála az ősi német misztika (a Suso név is emlékeket ébreszt!) érdekesen párosul az expresszionizmus tisztultabb hagyományával és nagyon erős Goethehatásokkal. Más helyen ő is sok romantikus vonást mutat. Általában a romantizmus szelleme uralkodik ebben a gyűjteményben. Természetesen a zenei elem sem hiányozhat éppen ezért belőle; érdemes külön megemlékezni ezzel kapcsolatban Wilhelm Matthiessen két «zenei meséjéről». Önkéntelenül Wackenroderre gondol itt a német romantika minden ismerője kinek *Herzensergiessungen eines kunstliebenden Klosterbruders* művét nem hiába adták ki annyiszor újra a legutóbbi években. A *Requiem* című Mozarttól szóló zenei mese azonban E. Th. A. Hoffmann bámulatos idevágó kis darabjaival igyekszik fölvenni a versenyt.

Koszó János.

Két angol elbeszélésünk írói.

James Joyce.

Vannak, akik Joyceban a legnagyobb élő angol íróat látják, aki ezenkívül a különös kelta-ír szellem kifejezője is, vannak viszont jószámmal olyanok, főként angolok, akik nem hisznek ebben a beállításban s Joycet erkölcsrontó regényírónak hirdetik.

Érdekes, hogy Joycet inkább az írók kasztja fogadta el igazi értéként, ezek közül kerültek ki fegyvertársai s ezek voltak azok, akik tudatosan dolgozták meg, készítették elő a közönséget arra, hogy ezt a különös írói egyéniséget jóoldalú, tehát művészi beállítottságban elfogadja. Ta-

lán ennek a szívós és önzetlen munkának lehet köszönni, hogy Joyce ma már eljutott mindazok körébe, akik a divaton túl őszintén érdeklődnek minden ilyen nagyobbbszabású és jókora írói bátorságot igénylő szellemi megmozdulás iránt. Joyce jelentősége ugyanis ebben kulminál. Proust után ő az egyetlen író, aki a régi regény bilincseit széttöri és a belső mondanivalók számára a formát is teljesen szemlélete és mondanivalói gazdagságához alakítja. De nemcsak egy általános formai lázadást szít lángra, hanem a maga által választott egyéni stílust is differenciálta. *Ulysses*-ében, melyet munkássága csúcspontjának tartanak, sehol sem használ egységes stílust, mint az a régi regényíróknál már megszokott volt, hanem változót; stílusa mindig a mondanivalók törvényszerűségén alapul és sohasem az író önkényes akaratán. Realista regényíró, de sohasem annyira az, hogy ezáltal befolyásoltatni engedné magát.

Joyce ír származású. Dublinban született 1882-ben régi katolikus családból, ott végezte tanulmányait s a középiskola után szülei az orvosi fakultásra iratták be. Joyce egyideig maga is úgy tervezte, hogy orvos lesz, de később mindinkább rájött, hogy más karrier az, amit szívéből óhajtott. Párisba utazik s itt filozófiai tanulmányokkal foglalkozik, különösen Arisztotelés és Aquinói szent Tamás az, akiket előszeretettel forgat s ők azok, akik jezsuita nevelésének legsimulékonyabb s legmegfelelőbb folytatói. Jó néhány évet tölt itt el, jórészt önmaga tétova keresésében, aztán Zürichbe, Rómába, Triestbe megy, ahol nyelvleckék adásából él.

Ebben az időben kezd aktív irodalmi munkásságba; ekkor írja a *Dubliners*-t, ezt a még erősen naturalista ízű novelláskötetet szülővárosáról: adja az ottani társadalom rajzát és részletes helyrajzi leírását. Könyvében nevének nevez mindenkit, aki az

ottani társaságban szerepet játszik s a szereplő személyeket élő mintákról rajzolja. Nyilván nem hízelgő beállításban, mert a kötetet, egyes novel-láit inkriminálják és egyik mecénása, hogy az elkobzás elől megmentse, megvásárolja az összes példányokat s elégeti. Csupán egy példányt ad át az írónak, amiből aztán 1914-ben jelenik meg rendes kiadás Londonban. A *Napkelet* jelen számában közölt Joyce-novella ebből a kötetből való.

A *Portrait of the artist as a young man*-t is sok hányattatás érte, míg New-Yorkban megjelenhetett, nem szólva az *Ulysses*-től, amit a *Little Review* hasábjain még Amerikában is betiltottak. Az *Ulysses* ugyan azóta megjelent angolul, franciául, németül is, de jórészt aláírók részére és rendes kiadás csak a közelmúltban készült belőle.

Joyce azonban mindezek dacára elérte célját, az olvasóközönséget ugyan még nem hódította meg, de már közeljár hozzá. Erkölcsei és szellemi rehabilitálása is bizonyára be fog következni. Talán mert fölébe tudott emelkedni a régi s átvett hagyományoknak. A mai regény már nem készülhet a régi stíláris, lelki és etikai szemlélet szerint. Jönnie kell egy olyan áramlatnak, amely végre hű tükre lesz ennek a kornak s hű rajza a mai ember arculatának. Ennek a vágnak, ennek a kívánságnak első futára Joyce s ezért nagyjelentőségű a munkássága.

Mert Joyceban nemcsak a bátorság nagy, de kétségkívül a tehetség is. Joyce nemcsak a formával tobzódik, de a lélek különös, eddig nem ismert szörnyeivel is. Azontúl, hogy kissé különc s gyakran az örült vagy a megszállt ravasz, bizarr ötleteinek furcsaságával megdöbbenti az olvasót, művész is. A szokatlan képek nemcsak arra jók, hogy az olvasó térdre ereszkedjék a bámulattól, hanem arra is, hogy felfigyeljen mindarra a titkos, eddig ismeretlen megmozdulásra, meg-

villanásra, ami a lélek mélyén, hacsak egy pillanatra is, alakot ölt.

Az, hogy ezen belül megvan neki is a maga egyéni modora vagy modorossága, az, hogy a formai ormótlanságon túl olykor kicsinyes merészkedésre hajlik, vagy hogy a nyelvből zenét, másol vásári portékák személdombját csinálja, az már más kérdés. Bizonyos, hogy hibái nem emelik oeuvre-je értékét, de nem is homályosíthatják el. Műveinek jövőbe nyúló távlata van s az a kép, amit az élet-ről rajzol, az ahogyan az alakot szel-leme reflektorfényébe állítja s ahogy az ember életébe hatoló benyomásokból s a lélek szunnyadó közeteiből napvilágra hoz egy képet s ahogy meg-rajzolja az ott bekövetkező hullám-zást és ahogyan a végtelenséggel szembeállítja az embert, ahogyan a *Portrait of the artist as a young man*-ban Stephen Dedalust, vagy az *Ulysses*-ben ugyanezt és Bloom-ot, az előbbit, mint az élet magasztosabb művészi felfogású típusát, az utóbbit hétköznapjaink banális és ösztönösen erős és ravaszkalandorátéletekre kelti és ahogyan ebből a két ellentétes lelki alkatú em-

berből kivetíti a meztelenséget, a lel-kük örök megvertségét — ez már nemcsak bátorság, de varázslat is. Még hozzá egy nagy művész bátor varázslata.

Zaka Sándor.

Frank Harris.

Született 1856-ban, elhunyt 1930-ban. Frank Harris mint a *Saturday Review* főszerkesztője hosszú évekig meleg baráti viszonyban volt Oscar Wilde-el és Bernard Shaw-al.

Főművei: saját életrajzán kívül, e két nagy író élete.

Pszichologikus jellegű, pártatlan eleven-ségű életképei élénk varázsolják hősei egyéniségét és hű képet nyerünk lelki világukról.

Undreamed of shores és *Unpathed waters* rövid novella gyűjtemények. Előbbiből van véve a jelen számunkban közölt rövid történet.

Novellái tipikusak az utolsó évek angol irodalmára. Nagyon rövidek, pár vonásban odavetett helyzetképpel, majdnem hiányos befejezéssel, amely szabad teret enged az olvasó fantáziájának.

v. K. J.

A NAPKELET minden közleményeért írója felel.
A szerkesztésért és kiadásért felelős: TORMAY CECILE.
Helyettes szerkesztő: HARTMANN JÁNOS.

Stephaneum nyomda r. t. — Felelős: IFJ. KOHL FERENC.